

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені
проф. Поніманської Т.І.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІ 28 Інклюзивна освіта

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 016 Спеціальна освіта. Логопедія. Спеціальна психологія.

(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Спеціальна освіта

інститут, факультет педагогічний

(назва інституту, факультету,)

2019 – 2020 навчальний рік

Робоча програма з Інклюзивної освіти для студентів

за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. Логопедія. Спеціальна психологія.

Мова навчання _____ українська _____

Розробники: Г.В. Марчук – старший викладач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

Протокол від “ 27 ” _____ серпня _____ 2019 року № 8

Завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.

_____ (підпис) _____ (проф. І. М. Дичківська)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено методичною комісією факультету за спеціальністю 016 Спеціальна освіта

Протокол від “ 30 ” _____ серпня _____ 2019 року № 2

Голова методичної комісії педагогічного факультету

_____ (підпис) _____ (доц. Н. А. Сяська)
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 01 Освіта	Вибіркова	
	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта. Логопедія. Спеціальна психологія		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>підготовка реферату</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		8-й	7-8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5год. самостійної роботи студента – 3год.	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		20 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	4 год.
		Лабораторні	
		8 год.	–
		Самостійна робота	
		72 год.	108 год.
		Індивідуальні завдання:	
		–	
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		
Передумови для вивчення дисципліни (загальна педагогіка, загальна психологія, історія педагогіки, спецпедагогіка з історією, спеціальна дошкільна педагогіка)			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – ознайомлення студентів із підходами держави і суспільства до організації освіти дітей, які мають суттєві недоліки психофізичного розвитку; основними поняттями інклюзивної педагогіки і спеціальної психології; особливостями і закономірностями розвитку різних категорій осіб з психофізичними вадами; комплексним діагностичним обстеженням дітей та комплектуванням освітніх установ для них, а також диференційованими та індивідуальними механізмами і прийомами корекційного навчання і виховання кожної із категорій дітей..

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує формування у майбутніх фахівців таких програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність:

– здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у галузі спеціальної та інклюзивної освіти або у процесі професійної діяльності (корекційній навчально-виховній, навчально-реабілітаційній), що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальна компетентність:

- здатність до розуміння предметної області професійної діяльності; володіння науковим світоглядом; знання основних теорій, концепцій, вчень, які формують наукову картину світу; вміння відстоювати власні стратегії професійної діяльності;

- здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі;

- здатність до ефективної міжособистісної взаємодії; зокрема, здатність успішно взаємодіяти з керівництвом, колегами, дітьми без та з порушеннями психофізичного розвитку та їхніми батьками; володіння алгоритмами конструктивного вирішення корекційно-педагогічних і навчально-реабілітаційних ситуацій і конфліктів;

- здатність до адаптації в корекційно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих, що передбачають корекційне навчання, розвиток і виховання та навчальну реабілітацію дітей дошкільного, шкільного віку і підлітків, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією школи й колегами.

- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема, в процесі корекційно-педагогічної діяльності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з обмеженими психофізичними можливостями; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності;

- здатність до застосування психолого-педагогічних, корекційно-методичних та фахових знань; вміння відбирати і систематизувати діагностичний, корекційно-педагогічний матеріал з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей тих, хто навчається; здатність застосовувати відповідні методи, прийоми, форми, засоби реабілітації і корекційного навчання та виховання; досвід організації корекційно-педагогічного і навчально-реабілітаційного процесів; формування системи дидактико-методичних знань і умінь; здатність удосконалювати власну професійну діяльність. Здатність здійснювати освітньо-корекційний процес з урахуванням психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб осіб з порушеннями розвитку (мовлення, слуху, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату тощо) в спеціальних та інклюзивних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах; реабілітаційних установах тощо;

- здатність до застосування знань основних принципів, правил, прийомів і форм педагогічної комунікації; вміння використовувати різноманітні інформаційні джерела та способи отримання інформації у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес корекційно-педагогічного спілкування; здатність налагоджувати продуктивну професійно-корекційну і навчально-реабілітаційну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію;

- здатність до застосування знань основних видів і технологічних підходів до планування власної професійно-корекційної діяльності відповідно до порушень психофізичного розвитку та з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей особи;

- здатність до застосування знань основних правил організації навчального, корекційного, навчально-реабілітаційного процесів ;

- здатність виконувати корекційну навчально-виховну роботу з профілактики, подолання вад психофізичного розвитку дітей з психофізичними порушеннями (залежно від нозології) у навчально-виховному, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації навчально-виховної діяльності.

Завдання курсу:

- сформувати усвідомлене розуміння основних положень інклюзивної освіти;
- сформувати адекватне ставлення майбутніх спеціалістів до осіб з вадами психофізичного розвитку;

- забезпечити готовність студентів професійно здійснювати правильний психолого-педагогічний супровід дітей, що потребують корекції психофізичного розвитку, з метою їх інтеграції в сучасну систему соціальних стосунків.

- виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні дітей з особливими потребами;

- забезпечити досконале володіння стратегіями взаємодії з батьками дітей з особливими потребами;

- сформувати навички диференційованого викладання та оцінювання;

- виробити усвідомлення необхідності зростання педагогічної майстерності.

3. Очікувані результати навчання:

Знання:

- базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння професійних дисциплін;

- базові уявлення в галузі спеціальної освіти при вирішенні навчально-виховних та науково-методичних завдань з врахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей учнів, соціально-психологічних особливостей учнівських груп та конкретних психолого-педагогічних ситуацій;

- особливості розвитку дітей із психофізичними та мовленнєвими порушеннями;

- розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби спеціальної освіти;

- базові уявлення планування корекційно-педагогічного процесу у загальноосвітніх закладах, забезпечувати його реалізацію та оцінку отриманих результатів.

Уміння (вміння):

- використовувати вміння і навички для збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей;

- володіти технологіями інклюзивної освіти; вміти організовувати групове й індивідуальне навчання і виховання дітей з особливими потребами;

- вирішувати питання, пов'язані з комплектуванням та організацією діяльності спеціальних навчально-виховних закладів для дітей з порушеннями мовлення;

- організовувати і проводити психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку;

- здійснювати спостереження за дітьми з порушеннями психофізичного розвитку, планувати та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу на основі диференційованого та індивідуального підходу;

- співпрацювати з батьками дітей, що мають вади мовлення, або особами, які їх замінюють, спеціалістами інших галузей (медиками, психологами, вчителями, вихователями), сприяти соціальній адаптації дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

4. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою

Вступ до навчального курсу: програма, структура та очікування.

Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін.

Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти та інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти.

Тема 2. Законодавча база інклюзивної освіти

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти. Саламанкська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Законодавчо-нормативні бази окремих країн. Освітні закони

України. Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про ПМПК, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах тощо).

Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі

Характеристика спеціальної освіти в Україні (вертикальна та горизонтальна структура; спеціальні дошкільні та загальноосвітні шкільні заклади, навчально-реабілітаційні та оздоровчі багатопрофільні центри і т. ін.) Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні, ресурсні можливості спеціальної освіти.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА-ВІД ОСНОВ ДО ПРАКТИКИ

Тема 4. Інклюзивні заклади системи освіти України

Складові інклюзії. Ефективність впровадження інклюзії у закладах освіти. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища. Інклюзивні заклади дошкільної освіти, школи – ефективні освітні заклади. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти.

Тема 5. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки – як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади. Волонтерство та адвокатство батьків.

Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання

Корекційно-розвивальна робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Мультидисциплінарна команда та її діяльність в умовах інклюзивного навчального закладу. Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання педагогів.

Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів

Курикулум (навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти): визначення та складові. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами. Загальноосвітні, спеціальні та корекційно-розвивальні програми, їх адаптація та модифікація. Реалізація курикулуму в навчальному процесі.

Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові

Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуального плану у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуального навчального плану. Підготовка та вимоги до підписання індивідуального навчального плану. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуального навчального плану. Аналіз основних компонентів індивідуального навчального плану.

Тема 9. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами

Завдання та функції контролю. Об'єкти, види, методи контролю. Оцінювання. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами початкової школи.

Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами

Проблема готовності до шкільного навчання дитини з особливими освітніми потребами. Оцінювання навчальної діяльності без балів. Формування контрольної-оціночної діяльності молодшого школяра з особливими освітніми потребами. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень. Облікове портфоліо вчителя інклюзивного класу початкової школи. Портфоліо учня інклюзивного класу.

Тема 11. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх дітей

Диференційоване викладання: обґрунтування підходу. Диференціація змісту; процесу, кінцевих результатів. Взаємозв'язок диференційованого викладання та оцінювання. Роль вчителя у диференційованому викладанні Наукові дослідження проблеми диференційованого викладання.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Методологічні та законодавчо-нормативні засади інклюзивної освіти												
Тема 1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи	12	2	2			8	8	2				10
Тема 2. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства	10	2	2			6	10					10
Тема 3. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі	14	2	2	2		8	10	2				10
Разом за змістовим модулем I	36	6	6	2		22	28	2	2			30
Змістовий модуль II. Інклюзивна освіта – від основ до практики												
Тема 4. Інклюзивні школи-ефективні школи	12	2	2	2		6	10					10
Тема 5. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти	12	2	2	2		6	10	2				8
Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання	10	2	2			6	10	2				10
Тема 7. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів	10	2	2			6	10					10
Тема 8. Індивідуальний навчальний план та його складові	10	2	2			6	10	2				10

Тема 9. Сутність і завдання оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами	10	2	2			6	10	2				10
Тема 10. Особливості безбального оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами	10			2		8	10					10
Тема 11. Диференційоване викладання як засіб задоволення навчальних потреб усіх учнів	10	2	2			6	10					10
Разом за змістовим модулем II	84	14	14	6		50	80	6	2			78
Усього годин	120	20	20	8		72	120	8	4			108
Модуль 2												
ІНДЗ (реферат)	8				8				-	-	-	
Усього годин	8				8							

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія спеціальної освіти та інклюзії.	2
2.	Сучасна освітня нормативно-правова база України.	2
3.	Спеціальна освіта в Україні.	2
4.	Інклюзивні школи України.	2
5.	Роль сім'ї у впровадженні інклюзивної освіти.	2
6.	Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання.	2
7.	Навчально-методичне забезпечення інклюзивної освіти.	2
8.	Індивідуальний навчальний план як складова курикулуму.	2
9.	Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами.	2
10.	Диференційоване викладання в інклюзивній освіті.	2

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Система спеціальної освіти.	2
2.	Роль педагога у впровадженні спеціальної освіти.	2
3.	Роль батьків у спеціальній та інклюзивній освіті.	2
4.	Оцінювання навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами без балів.	2

8. Самостійна робота

№	Назва теми (завдання)	Кількість
---	-----------------------	-----------

з/п		годин
1.	Проаналізуйте соціальні моделі, за якими формувалася суспільна думка стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	2
2.	Охарактеризуйте процес еволюції ставлення суспільства та держави до осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	2
3.	Зазначте відмінності між термінами: «аномальні діти» та «діти з особливими освітніми потребами».	2
4.	Перерахуйте основні ознаки сегрегативного та інклюзивного навчання.	2
5.	Визначте, які статті Закону «Про освіту» сприяють розбудові інклюзивної освіти в Україні.	2
6.	Охарактеризуйте основні міжнародні документи ООН і ЮНЕСКО в галузі прав осіб з порушеннями психофізичного розвитку.	4
7.	Визначте основоположні права осіб з порушеннями, які викладено в «Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів»	2
8.	Проаналізуйте документ «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання».	4
9.	Охарактеризуйте систему спеціальної освіти України.	2
10.	Поясніть відмінності між «державоцентристською» та «дитиноцентристською» освітніми системами. Чому інклюзивна освіта визначена як найбільш інноваційний рух в освіті 20-го сторіччя?	2
11.	Підберіть з власного досвіду приклад педагогічної ситуації, що ілюструє стихійне інтегрування дитини з порушеннями психофізичного розвитку у загальноосвітній простір та прокоментуйте.	2
12.	Назвіть причини, внаслідок яких впровадження інклюзії у школі може виявитися неефективним	2
13.	Охарактеризуйте роль педагога у впровадженні інклюзивної практики	2
14.	Охарактеризуйте перешкоди, з якими може стикнутись учитель, впроваджуючи інклюзивну практику.	2
15.	Визначте роль батьків в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами.	2
16.	Поміркуйте, як можуть бути батьки адвокатами своєї дитини.	2
17.	Розкрийте роль батьків у навчальній команді.	2
18.	Опрацювати та законспектувати для доповіді відповідні теми з посібників: Повалєва М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография / Под общ. ред. М.А. Повалєвой. Серия «Учебники, учебные пособия». - Ростов-на-Дону: «Феникс», 2002. - 352 с. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору та інтелекту - К.: 2008. - с. 284 Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями слуху та інтелекту. - ТОВ «Поліпром», 2007. -171с. Психолого-педагогічний супровід дітей шкільного віку з помірною та тяжкою розумовою відсталістю - К.: ТОВ «Поліпром», 2006. - 156 с.	4

19.	Визначити основні вимоги до складання корекційних програм для дітей з особливими потребами в умовах інклюзії.	2
20.	Запропонувати шляхи створення розвиваючого середовища в загальноосвітній школі для включення дітей із порушеннями інтелекту.	2
21.	Розкрийте особливості діяльності навчальної команди інклюзивної школи в розробці та реалізації курикулуму й необхідність співпраці фахівців	2
22.	Визначте особливості типових навчальних програм та можливості їх модифікації до потреб учня.	2
23.	Поясніть яким чином спеціальні школи можуть трансформуватися у ресурсні центри, що займатимуться розробкою та реалізацією навчальних програм, роботою з батьками та виданням відповідних матеріалів.	2
24.	Розробіть індивідуальний навчальний план для дитини з діагнозом дитячий церебральний параліч.	2
25.	Охарактеризуйте рівень розвитку учня 1 класу з розумовою відсталістю, який потребує навчання за індивідуальним планом (навчальний рівень, особливості поведінки, комунікативні навички, емоційно-вольову сферу).	2
26.	Опишіть психолого-педагогічні умови застосування критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.	3
27.	Розкрийте сутність дидактичного принципу диференційованості й індивідуалізації контролю в інклюзивному класі.	2
28.	Запропонуйте методи тематичного контролю, які найкраще застосовувати для дітей з особливими освітніми потребами (із затримкою психічного розвитку, з гіпер-динамічним синдромом, з глибокими порушеннями зору).	2
29.	Визначте зразки робіт, які можуть слугувати джерелом інформації про особливості пізнавальних процесів дітей з особливими освітніми потребами.	2
30.	Опишіть особливості психологічної готовності до шкільного навчання дитини зі зниженим інтелектом (розумова відсталість).	2
31.	Запропонуйте прийоми безбального оцінювання для першокласника зі зниженим інтелектом.	2
32.	Опишіть практику диференційованого викладання (зі свого досвіду). Які зміни відбудуться: а) на рівні змісту; б) на рівні процесу; в) на рівні продукту (результату) навчання однієї дитини?	3
	Разом	72

9. Індивідуальні завдання.

Підготовка реферату на тему "Термінологія та значення інклюзивної освіти у сучасній педагогіці".

10. Засоби діагностики результатів навчання:

Поточне тестування; усне опитування; підсумкова самостійна робота в кінці вивчення змістового модуля; підсумкове усне опитування (екзамен).

11. Критерії оцінювання результатів навчання.

Загальні критерії оцінювання

I рівень – початковий. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

II рівень – середній. Здобувач вищої освіти відтворює основний навчальний матеріал, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

III рівень – достатній. Здобувач вищої освіти знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень. Студент здатний самостійно здійснювати основні види навчальної діяльності.

IV рівень – високий. Знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

Рівні навчальних досягнень студентів	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
I. Початковий	1-34 F Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Здобувач вищої освіти фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу; має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення; виявляє здатність елементарно викласти думку; може усно відтворити кілька термінів, явищ без зв'язку між ними; може обрати правильний варіант відповіді (на рівні "так - ні"); може самостійно знайти відповідь у тексті підручника; виконує 20 % від загальної кількості тестів.
	35-59 FX незадовільно з можливістю повторного складання	Здобувач вищої освіти відтворює менш як половину навчального матеріалу; за допомогою викладача виконує елементарні завдання, наводить приклади; може дати відповідь з кількох простих речень; здатен усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з джерелами, не має сформованих умінь та навичок; виконує 30 % від загальної кількості тестів.

II. Середній	60-63 (E) задовільно	Здобувач вищої освіти має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну операцію, дію; описує явища, процеси без пояснень причин, з допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтується в поняттях; має фрагментарні навички в роботі з підручником; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі; здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу, виконує 45 % від загальної кількості тестів.
	64-73 (D) задовільно	Здобувач вищої освіти знає більш як половину навчального матеріалу; розуміє основний навчальний матеріал; здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, відтворити його з помилками та неточностями; має стійкі навички роботи з текстом підручника; може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати; орієнтується в хронології; підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати під час відповіді допоміжні наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні; виконує від 55 до 65% від загальної кількості тестів.
III. Достатній	74-81 (C) добре	Знання здобувача вищої освіти є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях. Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; розуміє основні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; здатен проаналізувати відповіді іншого студента; з допомогою викладача скласти план реферату, може опрацювати матеріал самостійно, уміє підготувати реферат та захищати його найважливіші положення; правильно використовує термінологію; складає прості таблиці та схеми; виконує від 75 % до 80 % від загальної кількості тестів.
	82-89 (B) добре	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен самостійно опрацювати навчальний матеріал, але потребує консультацій з викладачем; виконує прості творчі завдання; виконує 85 % від загальної кількості тестів.

IV. Високий	90-100 (А) відмінно	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили. Самостійно виконує від 95% до 100% від загальної кількості тестів.
-------------	----------------------------	--

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											ІНДЗ	Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Модуль 1											Модуль 2		
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2								Реферат		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11			
4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	8	40	100

13. Методичне забезпечення

Опорні конспекти лекцій; нормативні документи; тестові завдання; навчальні книги; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).

14. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Базова

1. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех. – кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К.: Либідь, 2003.
2. Будяк Л.В. Інклюзивне навчання в сільському загальноосвітньому закладі / Л.В. Будяк – Черкаси, 2010.
3. Гонеев А.Д. Основы коррекционной педагогики / А.Д. Гонеев, Н.И. Лифинцева, Н.В. Ялпаева / Под ред В.А. Сластенина. – 2-е изд., перераб. – М.: Академия, 2002. – 272 с.

4. Діти державної опіки: проблеми, розвиток, підтримка: Навчально-методичний посібник в 2-х кн. – К.: Міленіум, 2005. – 286 с.
5. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 8 Т.1 – К., 2006. – 288 с.
6. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб.: Вип. 11 Т.1 – К.: Наук. світ, 2009. – 308 с.
7. Закон України „Про спеціальну освіту” (проект) // Міністерство освіти і науки України // www.mon.gov.ua
8. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні: Науково-методичний збірник. – К.: ФО П., 2007. – 108с.
9. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія / А.А. Колупаєва. – К.: “Самміт-Книга”, 2009. – 272 с.: іл. – (Серія “Інклюзивна освіта”).
10. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К, 2011.
11. Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования / Д. Митчелл. – РООИ «Перспектива», 2011. – 138 с.
12. Пантюк. Т.І. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / Т.І. Пантюк, О.В. Невмержицька, М.П. Пантюк. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. – 324с.
13. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
14. Формування позитивного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку: Навчально-методичний посібник. – К., ФО – П., 2007.

Допоміжна

15. Білозерська І.О. Реалізація компетентнісної парадигми при роботі з батьками дітей з порушеннями психофізичного розвитку / І.О. Білозерська // Особлива дитина навчання та виховання. Дефектологія. – №4. – К., 2011.
16. Білозерська І.О. Деякі аспекти формування батьківської компетентності у родинах, що мають дітей з порушеннями розвитку / І.О. Білозерська // Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з порушеннями розвитку. – К., – 2010.
17. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика: психолого-педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников / Серия «Учебники, учебные пособия». / С.Ю. Бородулина – Ростов на Дону: «Феникс», 2004. – 352 с.
18. Бут Т.И. Политика включения и исключения в Англии: в чьих руках сосредоточен контроль / Т.И. Бут / Социальная эксклюзия в образовании. – М., 2003. – С. 17-25.
19. Василюк А. Сучасні освітні системи / А. Василюк, Р. Пахоцінський, Н. Яковець. – Ніжин: Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2002. – 139 с.
20. Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже XIX и XX вв. / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 2002. – №10. – С. 3-14.
21. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. / Б.Л. Вульфсон – М.: УРАО, 1999. – 208с.
22. Гриценко Л.І. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2004-2005 навчального року) / Л.І. Гриценко, А.Г. Обухівська, Панок В.Г. / – К.: „Ніка – Центр”, 2005.
23. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття.) – К.: Райдуга, 1994.
24. Дети с ограниченными возможностями: проблемы и инновационные тенденции в обучении и воспитании. Хрестоматия по курсу «Коррекционная педагогика и специальная психология» / Сост.Н.Д. Соколова, Л.В. Калининкова. – М.: Издательство ГНОМ и Д, 2001. – 448 с.
25. Дигностика школьной дезадаптации / Под ред. С.А. Беличевой, И.А. Коробейниковой, Т.О. Кумариной и др. – М., 1993.
26. Довідник гарантій соціального захисту інвалідів / Перелік пільг, передбачених для інвалідів. – К., 1999.

27. Елен Р. Даніелс. Залучення дітей з особливими потребами загальноосвітніх класів / Елен Р. Даніелс, Кей Стаффорд . – Львів: Товариство «Надія», 2000.
28. Закон України „Про загальну середню освіту” // Відомості Верховної Ради, 1999. – № 28. – С. 230-235.
29. Закон України „Про освіту” // Відомості Верховної Ради, 1991, № 34, – С. 45-48.
30. Закон України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” // Відомості Верховної Ради, 1991. – № 2. – С. 252-258.
31. Закон України „Про охорону дитинства” // Відомості Верховної Ради, 2001, № 30, С. 142-150.
32. Закон України „Про реабілітацію інвалідів в Україні” // Відомості Верховної Ради, 2006, № 2-3, – С. 36-42.
33. Засенко В.В. Рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами / В.В. Засенко / Кроки до демократичної освіти. – 2002. – №1. – С. 34.
34. Збірник нормативних документів загальної середньої та дошкільної освіти. – Міністерство освіти і науки України. – К., 2002.
35. Инклюзивное образование. Политика, содержание и сравнительные перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. – Лондон, 2000.
36. Инклюзивное образование. Организация деятельности координатора по инклюзии в образовательном учреждении. – Выпуск 3. – М.: Центр «Школьная книга», 2010. – 80 с.
37. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці / А.А. Колупаєва // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. – Випуск 8. – К., 2006. – С. 105-109.
38. Колупаєва А.А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія / А.А. Колупаєва. – К.: САММІТ-книга, 2008.
39. Колупаєва А.А. Реформування спеціальної освіти у країнах пострадянського простору / А.А. Колупаєва // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. – Випуск 6. – К.: Науковий світ, 2005 – С. 33-39.
40. Колупаєва А.А. Психолого-педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання в європейських країнах / А.А. Колупаєва // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами. – К.: Університет „Україна”. – 2006. – С. 174-175.
41. Колупаєва, А. Інтегративні тенденції в освіті дітей з особливими потребами в Україні / А.А. Колупаєва. http://canada-ukraine.org/ukr_Journal_V1.htm.
42. Лефрансуа Ги. Психология для учителя / Ги Лефрансуа – С.-П.- М.: Прайм, 2003.
43. Липа В.А. Психологические основы педагогической коррекции / В.А. Липа. – Д.: Лебедь, 2000.
44. Максименко С.Д. Генезис существования личности / С.Д. Максименко. – К.: ООО "КММ", 2006. – 240 с.
45. Максименко С.Д. Генетическая психология: Методологическая рефлексия проблем развития в психологии / С.Д. Максименко. – М.: Рефл-бук, 2000. - 319 с.
46. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навч. посіб. / С.Д. Максименко, В.О. Соловієнко / Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2000. – 256с.
47. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии / Н.Н. Малофеев. – М.: Издательство «Экзамен», 2003.
48. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И.И. Мамайчук. – СПб.: Речь, 2003.
49. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті // Програма підтримки вироблення стратегії реформування освіти. Міжн. Фонд „Відродження”. – Київ, 2001.
50. Осипова А.А. Общая психокоррекция / А.А. Осипова. – М.: ТЦ Сфера, 2004.
51. Поваляева М.А. Коррекционная педагогика. Взаимодействие специалистов. Коллективная монография / М.А. Поваляева. – Ростов на Дону: “Феникс”, 2002. – 352 с.

52. Положення про центральну та республіканську (Автономна Республіка Крим), обласні, Київську та Севастопольську міські, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації / Наказ Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України від 07.07.20004. №569 /38.
53. Права інвалідів в Україні: Зб. правових документів. – К.: Сфера, 1998. – 300 с.
54. Проект Положення про організацію інтегрованого навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладах. – К. – 2002.
55. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г. – К., 2000.
56. Синьов В.М., Коберник Г.М. Основы дефектологии: Навч. Посібник / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. – К.: Вища шк., 1994. – 143с.
57. Трофимова Н.М. Основы специальной педагогики и психологии / Н.М. Трофимова, С.П. Дуванова, Н.Б. Трофимова, Т.Ф. Пушкина. – СПб.: Питер, 2005. – 304 с.: ил. – (Серия «Учебное пособие»).

14. Інформаційні (інтернет) ресурси

1. www.students.net.ua – український освітній портал для студентства
2. www.osvita.org.ua – освітній портал, що містить структуровані освітні ресурси України, базу даних ВНЗ України і Росії.
3. www.school.edu-ua.net – освітній сайт, який представляє в Інтернеті українські навчальні програми, підручники, довідники, методичні посібники
4. <http://www.cippe.edu-ua.net/akt.htm> – дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті
5. www.udl.org.ua – українська система дистанційного навчання
6. www.education.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки
7. www.nbuiv.gov.ua – сайт бібліотеки ім.В.Вернадського